

Het mirakel

Harry Mulisch

Het mirakel

*Episodes van troost en liederlijkheid uit het leven
van de heer Tiennoppen*

2020

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Copyright *Het mirakel* © 1974 Erven Harry Mulisch
Eerste druk 1955 (de eerste elf drukken verschenen bij
De Arbeiderspers, Amsterdam)

Negentiende druk 2020

Copyright 'Nadering' © 1953 Erven Harry Mulisch
Copyright verantwoording © 2020 Marita Mathijssen

Omslagontwerp Brigitte Slangen

Foto auteur C. de Boer / collectie Literatuurmuseum,
Den Haag

Vormgeving binnenwerk Ceevan Wee, Amsterdam

Druk Wilco, Amersfoort

Bindwerk Abbringh, Groningen

ISBN 978 94 031 1231 2

NUR 301

debezigebij.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

*Alles is mogelijk.
Wat mogelijk is, gebeurt.
Alles gebeurt.*

‘BARBARA’

Inhoud

Reiniging	9
Zang	13
Voorrang	19
Proclamatie	21
Kroonprins	27
Correspondentie	35
Lichtvaardig	41
Hogerhand	45
Schaduwgesprek	51
Broeder kanker	57
Nachtval	71
Kritiek	75
Weer	79
Ademtocht	85
Klimming	97
Mirakel	101
Gelijkenis	119
Nadering	131

Verantwoording Marita Mathijssen 137

Reiniging

Ofschoon hij wist dat het in orde was, controleerde de heer Tiennoppen bij het schijnsel van een lantaren nog eens adres en afzender van zijn brieven, en liet ze in de bus glijden. Langzaam begon hij langs de nachtelijke grachten op huis aan te wandelen. Het was drie uur. Geen beweging, geen geluid – de verre auto's leken niet in aanmerking te komen, onderstreepten slechts de stilte. Ongeweten en ongelezen liggen mijn woorden en zinnen nu de nacht door in het rode monster, dacht de heer Tiennoppen. Wat niet gelezen is, is niet geschreven; wat niet gehoord is, is niet gezegd; wat niet gezien is, is niet...?

De nacht was stil en groot. De huizen en het harde water, alles stond verzonken in een peilloze verbazing over het eigen bestaan. Sprakeloos welfde de brug zich van kade tot kade. De heer Tiennoppen liep er zacht neuriënd overheen, zag een houten karrewiel in het water drijven, en bleef met grote ogen staan, verstarrend in zijn verbijs-tering.

Daar, onder een lantaren aan de linkerkant van de volgende gracht, vrij dicht aan de waterkant, daar was het:

datgene wat er vijf minuten geleden nog niet was geweest: daar bestond het nu. Een paard was daar te zien, mager en dood, half overdekt met groente en vruchten tussen de bomen van zijn kar ineengezakt. Een groentekar was het. De vooras was gebroken en miste een wiel; scheef hing de kar over de kade en had overal haar appels en bloemkolen neergestort... En toen de heer Tiennoppen, naderbij gesneld, sprakeloos te midden van de ravage stond en zag hoe lang het paard al dood moest zijn, hoe rot en zwart en verdroogd het eten was, en niemand zag, geen groenteman, geen agent, kind of kraai daar in de nacht, toen brak het schreeuwen uit hem los, toen gilde hij zijn stem vaneen tegen de gevels op.

Na een ogenblik kregen de huizen een uitslag van licht, ramen gingen open en met kracht werd de heer Tiennoppen tot stilte verplicht.

‘Maar kijk dan toch, mensen!’ riep hij bevend. ‘Een paard! Het is al wekenlang dood! Overal ligt verschimmeld eten!’

Als een grote hand graaide het geluid over de gracht.

‘Wat hebben wij daarmee te maken? Houd op met dat geschreeuw! Je maakt iedereen wakker!’

‘U moet de mensen laten slapen,’ zei een stem vlak achter de heer Tiennoppen.

Verschrikt draaide hij zich om. Het was een politie-man.

‘Agent, agent! Kijk om u heen! Vijf minuten geleden was er nog *niets!*’

Bedaard monsterde de agent de verwoesting in het gele lantarenschijnsel.

‘Mooi,’ knikte hij. ‘Zo is het. Maakt u zich verder nou maar niet druk en gaat u rustig naar huis zonder opzien te baren. Goejenavond.’ Hij tikte aan zijn pet en liep langzaam verder, zijn handen op zijn rug.

Toen alle lichten waren gedoofd en de agent verdwenen was, kreeg de heer Tiennoppen plotseling weer kracht in zijn benen. Hij rende naar de telefooncel, die een paar meter verder stond, en zocht verwilderd in de gids naar een transportbedrijf. Hij vond wat hij zocht, maar het duurde geruime tijd eer ginds de hoorn van de haak genomen werd. Dat men terstond kome met vijf man en een grote wagen! Ja, midden in de nacht! Nu meteen!

‘Dat kost driehonderd ballen, vader.’

‘Het koste wat het kost!’

Na een half uur, waarin de heer Tiennoppen stijf tegen de muur had gestaan als wachtte hij zijn executie af, en waarin zijn ogen onafgebroken gericht stonden op het paard, op de kar, – na een half uur kwam eindelijk de wagen om de hoek. De heer Tiennoppen schoot naar voren en wees op de straat.

‘Alles moet weg, tot de laatste pruim aan toe!’

‘Driehonderd knaken, als ik zo vrij mag wezen,’ zei de transporteur nog achter het stuur en stak zijn hand naar buiten.

Bedolven onder meewarige blikken overhandigde de heer Tiennoppen zijn juist ontvangen salaris, en met disciplinaire uitroepen gingen de slaperige mannen aan het werk. Eerst verdween het ontbindende kadaver in de laadbak, vervolgens de kar, die steeds meer uit elkaar viel

naarmate zij werd beetgepakt. Gecontroleerd door de heer Tiennoppen raaptten de mannen toen nog de vergane eetwaar op, veegden met bezems ook het laatste weg, bekeken hun lastgever nogeens verbaasd, groetten, en met motorgebrul reed de wagen heen. Daarna werd de wereld weer door de stilte gegrepen.

De heer Tiennoppen liet zijn ogen nog even over de gereinigde kade gaan, zag in de verte het drijvende wiel in het zwarte gat van de brug verdwijnen, en schreeuwde plotseling vuistschuddend: 'En ik zal de laatste zijn, zolang *ik* adem kan de ondergang zich niet voltooien!'

Geschrokken van zichzelf keek hij om zich heen.

'Ik ga met doodsverachting door het leven,' mompelde hij toen, – en zocht klein en gebogen de weg naar huis.

Zang

Het was de heer Tiennoppen alsof een zaagvis zijn slui-
mer binnenstortte. Met een zet schoot hij in zijn stoel
naar voren en vloekte. Daar was het weer! Een razen, een
ratelen en gekletter, ritmisch gespuut en gedaver, – en dan
het gezang, mannen en vrouwen, en ook kinderen naar
het scheen, allen lachten en zongen, vereend en dan weer
dooreen, gestuwd en geslagen door de heksenketel van
kabaal.

Gekweld sprong de heer Tiennoppen overeind en snel-
de met de handen tegen zijn oren door de kamer. Was het
de honderdste avond dat het zo ging? De duizendste?
Geen zielsziekte, geen hersentumor kon hem heviger be-
lagen. Daar had hij gedineerd, veel en goed, de vrouw
waste af, het kind speelde nog buiten, – en hij nestelde
zich in zijn fauteuil, soesde even, dutte zachtkens in... en
daar begon de wereld een leven te maken, een leven, dat
horen en zien verging!

Hij liep naar de achterkamer; nog duizelig van de
slaap keek hij neer op de binnenplaats. Daar lag het
beest, zijn neurose, de tumor, de melkfabriek, razend en
tierend als een geschifte hond. Het was een grote binnen-

plaats; van alle kanten zagen woonhuizen er op uit; ook boven de fabriek woonden mensen. Beladen met rammelende melkbussen reed een onafgebroken colonne vrachtwagens langzaam de poort binnen; de chauffeurs zongen.

Bij een vooruitgeschoven platform, anderhalve meter boven de grond, stopten zij, en daar sleurden zingende mannen in het wit de bussen in het inwendige van de fabriek, waar een groot beweeg gaande was. Alles was daar aan het draaien en lawaaïen, flessen bewogen in het rond, stoom siste, glas rinkelde, en nog dieper, onzichtbaar, dreunde en bonkte het geweld zeer somber. O, en dan nog het gezang!

Iedereen zong. De omwonenden in hun huizen niet minder dan de mannen op het platform en de boeren in hun auto's; en ook uit het ingewand der fabriek, door al het misbaar heen, weerklonken machtige koren met eenzame falsetstemmen duizelend er bovenuit. Alle ramen en deuren, iedere opening, elke mond scheidde het zingen af, dat de heer Tiennoppen belaagde. Waarom zong men? Uit vreugde om het tumult? Sprak het de mensen aan in hun barbarij, waarin zij zich driest meetumultuerend lieten verzinken? Of wilde men er zich door het gezang juist tegen wapenen? Wilde men zich misschien veiligzingen?

Toen hoorde de heer Tiennoppen zijn vrouw in de keuken, hoe ook zij zong: voor het eerst, – en toen wist hij ineens, dat de wereld zong en melk maakte om hem te sarren; uitsluitend en alleen om hem ten dode te sarren door hem van zijn slaap te beroven.

De heer Tiennoppen week iets terug en werd bleek. Zó was het er dus mee gesteld. Welnu.

Zijn vrouw zweeg en sliep. Alles was stil achterover gaan liggen in de zomernacht. Een paar kleine vleermuizen hadden hoekig door de schemering gezwenkt, maar zij waren verdwenen. Nu steeg een zwoele maan uit een loodzware alp te voorschijn, romantischer dan ooit, een vergeten prent gelijk. De heer Tiennoppen ging op zijn tenen de trap af en verliet het huis.

Hij liep even langs de gracht en sloeg een smalle zijstraat in. Aan het eind ervan vond hij de poort gegrendeld, maar de kleine deur er naast was niet op slot. Hij spiedde even door de lege straat, en stond een seconde later op de donkere binnenplaats. Het maanlicht hing stil tegen de huizen en verlichtte duizend teilen, die op de kleine balkons hingen. Hij zocht zijn woning, vergiste zich een paar keer, maar vond haar ten slotte.

Ik moet eens een grotere teil aanschaffen, dacht hij, – wij steken ongunstig af. De zoon van zijn bovenbuurman was nog wakker. Hij stond midden in zijn kamer te draaien, half ontkleed, en tuurde schuin omhoog naar iets dat hij in zijn hand hield. De heer Tiennoppen begreep dat het een spiegeltje was, waarmee hij in zijn wastafelspiegel keek, met het oogmerk zijn achterkant gade te slaan. Je bent gezien, dacht de heer Tiennoppen. Haha! Misschien heb jij ook gezongen.

Het platform te beklimmen kostte hem minder moeite dan hij er voor gereed had, en het vervulde hem met trots. Nu moest hij in de fabriek zien te komen. Hoe

speelde een mens dat klaar? Hij duwde tegen de houten deuren en onmiddellijk gaven zij mee. Veel niet. De heer Tiennoppen stak zijn hand door de spleet, bewoog haar op en neer, en vond een ketting. Hij haalde een ijzerzaagje uit zijn binnenzak en zaagde hem door. Het duurde een half uur en gaf haast geen geluid. Juist toen hij binnen was, verscheen de maan om de hoek. De zoon van de bovenbuurman sliep nu ook en droomde van zijn achterkant.

De stilte hield de adem in. Alles was wit hier binnen, niets draaide; hij zag veel schemeren. Ver weg, aan de andere kant, langs grote, hoekige vormen, scheen een lantaarn door een hoog venster. Er hing een helle melklucht, vermengd met benzinedamp. Voorzichtig schuifelde de heer Tiennoppen verder langs de reservoirs en toestellen, behoedzaam om zich heen tastend. Lijfelijk voelde hij de ruimte om zich heen. Boven zich, in de schaduwen, ergens achter het plafond, hoorde hij gedempt kreunen en een bed, dat piepte. Jullie hebben allemaal gezongen, dacht hij – ik zal jullie krijgen.

Even later daalde hij een houten trap af en kwam in een donkere kelder, die vrij klein bleek te zijn toen hij er het licht van zijn zaklantaarn doorheen liet spelen. Er stonden een paar motoren; de wanden waren volgestapeld met lege flessenkisten. Onder de trap ontdekte hij zeven platte benzinekanen. De heer Tiennoppen haalde een nijptang te voorschijn en opende ze met gemak. Zes zette hij bovenaan de trap neer, de zevende ledigde hij fluks over de kisten, de motoren en de vloer, dan de trap op, er zorg voor dragend dat de benzine overal verbon-

den bleef. Ook de rest verrichtte hij met bekwame snelheid, sprong en danste tussen de machines voort, metaal en hout en steen badend in brandbaarheid.

De laatste kan droeg hij ondersteboven naar de deur, plensde de rest er tegenaan en stak een sigaret op. De lucifer vergat hij te doven, hetgeen zeer gevaarlijk bleek te zijn, want dadelijk vloog alles in brand. Iedereen slaapt, dacht hij, en giechelde verstolen toen hij het vuur als een beest door de ruimte zag snellen, veel omvattend, als een onzedelijke hand in de kelder zag grijpen en tegen de muren klimmen, de fabriek feestelijk illuminerend. Ditmaal zal ik de enige zijn die niet verschrikt ontwaakt, dacht hij, en sloot behoedzaam de reeds warme deur achter zich.

Toen hij alweer op zijn balkon stond, was er nog steeds niemand ontwaakt. Nochtans stortte de deur bij het platform al in witgloeiend pulver ineen en toonde een enorme baaierd in het inwendige van de fabriek. Het was de heer Tiennoppen een raadsel wat daar zo branden kon, maar het was goed zo. Hij hield het niet voor uitgesloten dat het de schrik was en de angst, waarmee hij al die avonden was ontwaakt; het waren zijn woede en slapeloosheid die vlam hadden gevat en die nu, kijk, die nu ook door de plafonds heen braken en de woningen daarboven in lichterlaaie zetten. Ja, maar nu was er natuurlijk wel ontwaken en geschreeuw daar in die woningen, zeker. Witte gestalten verschenen radeloos voor de ramen, die zij gillend openwierpen. Een enkeling sprong al naar buiten, met de dood tot besluit. Nu was de hele we-

reld in rep en roer, en hoor, niemand zong, één uitgezonderd: de heer Tiennoppen. Neuriënd stond hij op het balkon en rookte zijn pijpje.

Het gekraak en geknetter was oorverdovend. Plafond na plafond brandde door, het was een geweldige geschiedenis; geen verdieping bleef gespaard. Nachtelijk uitgedost dromden de omwonenden op de binnenplaats samen, schreeuwend en weeklagend, of zwijgend, en poogden tientallen springenden in dekens op te vangen. Maar de gloed belette hun dichtbij te komen, en de zwarte smook (angst brandt zwart) onttrok het schouwspel veelal aan het gezicht. Brak zij even open, dan zag de heer Tiennoppen wel een brandende vrouw achter haar venster, zwaaiend tegen de gloed, en dan met haar vloer en smyrna wegzinkend in de brand. Het ging toch wat ver. Ook de brandweer, die ten slotte de poort binnenhulde, kon weinig uitrichten: het water was al verdampt eer het aankwam bij de vlammen, die nu naar de maan en de sterren joelden en de zon vervingen.

De melk leek tot meer in staat. Aangebrand en borrelend gulpte zij plotseling in een dikke golf te voorschijn alsof de fabriek vomeerde, en omspoelde maagdelijk de voeten der toeschouwers. Even werd het vuur minder, maar wat baatte het nog? Reeds donderden de muren ineen, velen bedelvend, de vonken sproeiden door het universum, en voor het eerst kon de heer Tiennoppen van zijn balkon af het park zien, en de bomen, die hij node had gemist.

Hij zuchtte diep. Alles was zo stil nu.